MASOFAVIY TA’LIMNI TASHKILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK SHART SHAROITLARI

Sariboyev Nurali Abdunazarovich - Guliston davlat pedagogika instituti pedagogika kafedrasi stajyor o‘qituvchisi
E-mail: sariboyevnurali5@gmail.com

Annatatsiya. Zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalari vositalarini ta’lim jarayoniga kirib kelishi an’anaviy o‘qitish usullariga qo‘shimcha ravishda yangi o‘qitish shakli - masofaviy o‘qitish yaratilishiga omil bo‘ladi

Kalit so‘zi: Masofaviy ta’lim, o‘quv kurslari, nazorat shakllari, elektron aloqa, pedagogik kvalimetriya

Bugungi kunda taraqqiyot juda tez rivojlanmoqda va o‘zgarmoqda. Deyarli har daqiqada sayyoramizning turli burchaklarida o‘zgarishlar, yangilanishlar va kutilmagan voqea hodisalar sodir bo‘lmoqda. Har bir kunimiz kuchli yangilik oqimi ostida kechmoqda. Axborot oqimi bizni har joyda, uyda, ishxona va hattoki ta’tilda ham ta’qib etadi. Inson axborot ta’siridan holi normal faoliyat yurita olmaydi. Hayotni anglash, uni o‘rganish axborotlarni yig‘ish va o‘zlashtirish orqali kechadi. Insonning bilimlilik darajasi ham ma’lum davr ichida shaxs tomonidan o‘zlashtirilgan axborotlarning ko‘p yoki ozligi bilan belgilanadi. Zamonaviy ta'lim tobora ortib borayotgan axborot oqimi, o‘zaro kirish sharoitida rivojlanmoqda turli madaniyatlar, juda ko‘p sonli faoliyat yuritish uchun shaxsga bo‘lgan ehtiyoj inson faoliyatining turli sohalarida bilim. Ta'lim islohoti axborot, virtual va aloqaning jadal rivojlanishi bilan bog‘liq kamaytirishga qaratilgan texnologiyalar talaba ta'lim davri, ta'lim mazmunini o‘zgartirish, bilimlarni chuqurlashtirish talabalar, ularning dunyoqarashini kengaytirish, shuningdek, o‘rganishni individuallashtirish va differentsiallashtirishdir.

Modernizatsiyaning bir qismi sifatida ta'lim, barcha talablarga javob beradigan ta'limning yangi shakli muqarrar, Internet-video texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan innovatsion ta'limga taqdim etilgan, zamonaviy multimediali interaktiv uskunalar va samaradorlikni ta'minlash asosiy ta'limni amalga oshirish dasturlari. Masofaviy ta’lim jarayonini tashkil etish Masofaviy ta'limni tashkil etishda ushbu jarayonning bevosita ishtirokchilari - talabalar ham, o‘qituvchilar ham, masofaviy kurslar koordinatorlari, maslahatchilar va o‘quv guruhlari kuratorlari katta rol o‘ynaydi. Ushbu talablarga masofaviy ta'lim eng yaxshi javob beradi, uning maqsadi virtual va afzalliklarini birlashtirish an'anaviy ta'lim. Masofaviy ta’limning muvaffaqiyatli joriy etilishi va rivojlanishiga elektron ta’lim misol bo‘la oladi. Ularning barchasi aniq pedagogik muammolarni hal qilish uchun Internet imkoniyatlaridan foydalanadilar. "Elektron Learning"- Internet va multimediadan

foydalangan holda xalqaro elektron ta'lim tizimi (Janubiy Koreya, AQSH, Fransiya, Yaponiya va boshqalar). Bundan tashqari, agar stajyorning Internetni foydalanuvchi darajasida o‘zlashtirishi etarli bo‘lsa, u holda o‘qituvchilar va kuratorlardan belgilangan didaktik vazifalar doirasida telekommunikatsiya muhitida kursantlarning ishini tashkil etish uchun ma’lum bilim va ko‘nikmalar talab qilinadi. Masofaviy ta’lim o‘rganish, bunda uning sub’ektlari makonda ajratilgan va, ehtimol, vaqt o‘tishi bilan virtual muhitda ma‘lumotlarni uzatish va idrok etishni hisobga olgan holda amalga oshiriladi; ta‘lim jarayonini tashkil etishning maxsus tizimi, o‘quv qo‘llanmalari va o‘qitish strategiyasini ishlab chiqishning maxsus metodikasi, shuningdek elektron yoki boshqa kommunikatsiya texnologiyalaridan oydalanish bilan ta’minlanadi. Zamonaviy AKTdan foydalangan holda masofaviy ta’limni tashkil etish: Agar u uslubiy jihatdan asoslansa, gipermatnga tovush, animatsiyalar, grafik qo‘shimchalar, video ketma-ketliklar va boshqalar kiradi, ammo shuni yodda tutish kerakki, haddan tashqari ko‘rinish materialning singdirish tezligini pasaytiradi. Masofaviy ta’lim har bir insonning individual ehtiyojlarini qondirishga imkon beradi an’anaviy ta'limning o‘quvchilarga individual yondashishning yo‘qligi, faol shakllardan etarli darajada foydalanmaslik kabi muammolarini o‘rganish va hal qilishi mumkin. O‘quv materiali kursantga, agar iloji bo‘lsa, bir nechta shakllarda mavjud bo‘lishi kerak O‘rganish, ta’limga yo‘naltirilganligi jarayonida, talabaning mustaqil bilim faoliyati uchun zaif motivatsiya, hududga qattiq bog‘lanish va o‘z vaqtida ta‘lim natijalarini baholashning sub’ektivligi bo‘lishi mumkin. Masalan: internet orqali, kompakt diskda, bosma shaklda. Umuman olganda, materialning tarkibiga quyidagi tarkibiy qismlar kiradi, haqiqiy o‘quv materiali, shu jumladan zarur rasmlar; uni ishlab chiqish bo‘yicha ko‘rsatmalar; savollar va o‘quv vazifalari; nazorat vazifalari va ularni bajarish bo‘yicha tushuntirishlar kiradi. Shunday qilib, masofaviy ta’lim optimal bo‘lishi mumkin an’anaviy ta’limning kamchiliklarini bartaraf etish va undan bir qancha jihatlari bilan ajralib turadi.

- onlayn qatnashish va ko‘rishlarni qayd etish orqali tadbirlarga tashrifni oshiradi;
- bo‘lmagan ishtirokchilarni jalb qiladi darslarida qatnashishi mumkin vaqt etishmasligi yoki geografik uzoqlik;
- kirish imkonini beradi elektron materiallar va video yozuvlar ma’ruzadan keyin;
- yangi tinglovchilarni jalb qiladi, ularga istalgan bo‘sh vaqtda onlayn darsga qo‘shilish imkoniyatini beradi;
- barcha toifalar uchun ta’limning mavjudligi va iqtisodiy samaradorligini ta’minlaydi fuqarolar, shu jumladan ijtimoiy himoyalanmagan va harakatchanligi cheklangan odamlar;
- tanlash imkoniyatini beradi individual ta’lim mazmuni, va shuningdek, samaradorlik va samaradorlik o‘rganish;

- bilimlarni o'zlashtirishning individual tezligini tanlash imkonini beradi;
- o'quvchining mustaqil bilish faoliyatini rag'batlantiradi.

Masofaviy ta'limning o'quvchilar o'quv faoliyatiga ijobiy jihatlari juda ko'p. Bulardan bir nechtasi keltirishimiz mumkin. Onlayn ta'limda o'quvchi xohlagan narsani o'rganishi mumkin. Ya'ni an'anaviy ta'limdagi singari o'quvchi har kuni darsga kelishi shart emas. Chunki onlayn ta'lim bilan o'quvchi maktabda mavjud bo'lgan har qanday dastur yoki kurslardan foydalanishi mumkin. Onlayn ta'limning yana bir afzallik tomoni o'quvchilar mavzuga oid qo 'shimcha qiziqroq bo'lgan ma'lumotlarni, videolarni yoki habarlarni internet tarmoqlaridan qidirib topishlarni mumkin bo'ladi.

Masofadan o'qitilganda esa o'quvchi o'zi uchun qulay joyda o'tirgan bo'ladi va bu usulda mavzu mazmunini so'zlab berish o'quvchida u darjada kuchli hayajonni yuzaga keltirmaydi, natijada esa o'quvchilarda muloqotchanlik, notiqlik, nutqiy madaniyat shakllana boradi

Onlayn asosida ta'lim olishning afzalliklari deb quyidagilarni keltirishimiz mumkin: - ta'lim oluvchi bo'sh vaqtida uy sharoitida ta'lim olishi mumkin; - har bir ta'lim oluvchiga individual yondashuv; - resurs materiallar: audio, video materiallardan foydalanib mustaqil shug'ullanish imkoniyati; - interaktivlik (tezda ma'lumot almashish qobiliyati); - to'g'ridan-to'g'ri kirish rejimida sinovdan o'tish qobiliyati. - ta'lim oluvchi duch kelgan qiyinchiliklar bo'yicha maslahatchilardan telefon orqali, xat orqali yoki elektron pochta orqali maslahatlar olish; - trening-seminarlar, konferensiyalar, audio, video konferensiyalar tashkil etish va boshqalar. Masofaviy ta'lim tarixi asosidagi mashg'ulotlardan boshlandiasosan bosma nashrlardan foydalaniladi materiallar (XX asrning birinchi yarmi), keyinchalik ular mashg'ulotlarga kiritila boshlaydi multimedia materiallari. Ayni vaqtda masofaviy ta'lim vaqti bilan bog'liq asosan kompyuter texnologiyalari va Internetdan foydalangan holda. Bugun masofaviy ta'lim ko'plab ilmiy tadqiqotlar mavzusidir.

Tadqiqot ob'ekti axborotlashtirish, pedagogik kvalimetriya sharoitida zamonaviy ta'limning konseptual asoslariga aylanish (B.P.Martirosyan, V.P.Simonov, A.I.Subetto, V.I.Zvereva); axborot texnologiyalarining ta'lim mazmuniga ta'siri (A.P.Ershov, V.V.Kuznetsov, V.S.Lednev, E.I.Mashbits, I.V.Robert va boshqalar);

Zamonaviy kompyuter texnologiyalari dunyoqarashni o'zgartirmoqda ko'p o'lchovli, ko'p o'lchovli tomoni, polimental virtuallik. Keng zamonaviy axborotni joriy etish texnologiyalar, umuman olganda, ta'lim texnologiyasiga printsipial jihatdan yangi yondashuvga olib kelishi mumkin, bunga asoslanadi boshqa narsalar qatorida, insonning o'ta ongli funktsiyasining didaktik imkoniyatlari haqida.

Keys-texnologiya - masofaviy o'qitishni tashkil qilishning shunday uslubiki, masofaviy ta'limda matnli, audiovizual va multimediali (keys) o'quv uslubiy

materiallar majmuasi qo‘llanishga asoslanadi. TV-texnologiya - masofaviy o‘qitishni tashkil qilishning shunday uslubiki, u talabalarga o‘quv-metodik ma’lumotlarni televidenie vositasi yordamida etkazishga xizmat qiladi va tashki aloqali ixtiyoriy interaktiv usullardan biri bilan o‘rnatishga asoslanadi.

Ushbu texnologiyalarni samarali integratsiyalashuvi sifatni yaxshilashga qaratilgan o‘rganish, o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, yangi bilimlarni doimiy ravishda egallashga intilish. Bu o‘rganish usullarini, ta'lim jarayoni ishtirokchilarining o‘zaro ta’siri, o‘quv sikllarining mazmuni va ta’lim sub’ektlarining roli. Undan farqli o‘laroq an'anaviy masofaviy ta'lim virtual muhit vositachilik qiladi va virtual muhitdan farqli o‘laroq, u realning pedagogik o‘zaro ta'sirini o‘z ichiga oladi pedagogik jarayonning sub’ektlari Virtual texnologiyalarni qo‘llash materiallarni puxta tayyorlash kerak: dasturiy ta’minot, rejalar, dasturlarni boshqarish bo‘yicha qo‘llanmalar, moslashtirish ko‘rsatmalar - shuningdek, talabaning texnik jihozlariga, axborot kompetentsiyasiga talablar qo‘yadi va o‘qituvchilar, shaxsiy fazilatlarga ta'limning murakkabligi tufayli talaba ta'limning ushbu shakli uchun motivatsiya bo‘lishi mumkin.

Masofaviy kursni amalga oshirishga tayyorgarlik ko‘rish ayniqsa qiyin talaba autentifikatsiyasi muammosi masofaviy bilim sinovi shu bilan birga, masofaviy kurslar ham mumkin qo‘shimcha sifatida foydalanish mumkin asosiy kursga, asosiy sifatida repetitor yordami bilan yoki yordamisiz kurs. Bundan tashqari, ular mumkin masofaviy ta'limning turli modellaridan foydalanish mumkin:

- intramural forma + masofaviy;
- onlayn ta'lim (oflayn kurslar yoki axborot-ta’lim muhiti - virtual bo‘limlar, maktablar, universitetlar);
- tarmoqni o‘qitish + keys texnologiyalari;
- asosan videokonferentsaloqa asosidagi trening.

Masofaviy ta’lim kurslarini ishlab chiqish juda ko‘p mehnat talab qiladi va talab qiladi malakaning etarli darajasi va faqat psixologik va pedagogik xususiyatlarni hisobga olgan holda muvaffaqiyatli bo‘lishi mumkin Psixologiyadan ma’lumki, o‘z mehnatining natijasi malum ijobiy his-tuyg‘ularni keltirib chiqaradi, bu esa o‘rganish uchun qo‘shimcha motivatsiyani keltirib chiqaradi. Masofaviy ta’limning asosiy tarkibiy qismlarining xususiyatlarini ko‘rib chiqing: ta’lim sub'ektlari, ular va o‘quv jarayoni rivojlanayotgan muhit o‘rtasidagi aloqa tizimlari. Masofaviy ta’lim modeli sifatida asosiy komponent ma’lumotlarni maxsus axborot-ta’lim muhitida (virtual) uzatishni ta'minlaydi. Ma’lumki, materialni yaxshiroq o‘zlashtirish uchun har bir kishi individual ish va yodlash usullarini ishlab chiqadi Zamonaviy tarmoq texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan multimediya kursi talabaga o‘rganilayotgan matnni o‘z xohishiga ko‘ra tasvirlash, uni yanada shaxsiy qilish.

Atrof-muhitning o‘ziga xosligi kardinaldir ta'limning barcha tarkibiy qismlariga ta'sir qiladi faoliyati: o‘quv motivatsiyasi, o‘quv vaziyati, o‘quvchilarning o‘rganishini nazorat qilish va baholashdir. Uzluksiz ta'lim tizimida "Boshlang‘ich ta'lim"mazmunini sifat jihatidan yangilash :muammo, yechimlar va rivojlanish istiqbollari imkonini beradi (tarkibni o‘zining shaxsiy ehtiyojlariga muvofiq tanlash, matnda usullarni tanlash va tuzatish).

Yuzaga kelgan sub'ektlarning ichki psixologik sifatlaridagi o‘zgarishlar virtual o‘zaro ta'sir natijasida real sub'ektlar jarayonni xarakterlaydi ta'lim. Virtualning shakllanishi ta'lim maydoni bo‘lishi mumkin faqat tarbiyachi va o‘rtasidagi muloqot bilan talaba havolasi / ta'lim havolalari va ta'lim muassasalari. Bu jarayonda ijobiy izlaydi va qo‘llab-quvvatlaydi aloqa ishtirokchisini barqarorlashtirish omili bo‘lgan sub'ektning ijtimoiy o‘ziga xosligi. O‘rganishning axborot jihati "bilim - mahorat - tajriba "didaktikani bog‘laydi kompyuter va virtual komponentlar sxema bo‘yicha o‘zaro ta'sir qiluvchi ta'lim modellaridir. Ochiq va masofaviy ta'lim kurslarini tashkil etishda so‘nggi yillarda turli xildagi texnologiyalar ishlatila boshlandi va ularning qo‘llanilish doirasi tobora kengayib bormoqda. Ijtimoiy tarmoqlar orqali masofaviy ta'limga qo‘shilish bu boradagi yangiliklardan birinchilardan bo‘lib xabardor bo‘lish, o‘z natijalarini do‘stlar bilan bo‘lishish hamda do‘stlarining ham yutuqlari bilan tanishish imkonini beradi. Masofaviy o‘qitishning o‘ziga xos xususiyati interaktivlik deb ataladi (elektron o‘qitish qo‘llanmasini reaksiya qilish usuli: o‘quvchi yoki o‘qituvchi). Kitob yoki videolarda ushbu xususiyat amalga oshirilmaydi, chunki foydalanuvchi voqealarning rivojlanishiga ta'sir qila olmaydi. Aksincha, kompyuter o‘quvchiga kurs ssenariysiga ta'sir ko‘rsatadigan ba'zi harakatlar o‘quv kurslariga kirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Andreev A. A. Masofaviy o‘qitishning didaktik asoslari. M., 1999 yil
Buxarkina M. Yu. O‘rta ta'limda masofaviy ta'limning mahalliy va xorijiy tajribasi va pedagogik kadrlar malakasini oshirish tizimini tahlil qilish. URL: http://distant.ioso.ru
2. Buxarkina M. Yu. Masofaviy ta'lim nazariyasi va amaliyoti / M. Yu. Buxarkina, M. V. Moiseeva, E. S. Po‘lat. M.: Akademiya, 2004 yil.
3. Tarmoqli ta'lim texnologiyalariga kirish / Ed. L.G.Titareva, Yu.B.Rubina. M.: Alfa, 2003 yil.
4. Virtuallik real dunyoni o‘rganish usuli sifatida. URL: http://younglinux.info/blender/virtualreality.php
5. Xalilova, Laylo, Husan Ravshanov, and Nurali Sariboyev. "Role of digital technologies in education." Евразийский журнал технологий и инноваций 2.1 Part 2 (2023): 64-67.
6. Sariboev, Nurali, and Umida Saylieva. "O‘smir yoshidagi o‘quvchilarni o‘quv-faoliyatiga qiziqtirish metodlari." NRJ 1.2 (2024): 153-157.